

Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης

9η συνάντηση

Εκπαίδευση και φύλο

Εκπαίδευση και αναπαραγωγή των ταξικών σχέσεων και των σχέσεων φύλου

- Πώς κατανοείται το φύλο από τη συγγραφέα;
- Τι σημαίνει κώδικας φύλου και πώς χρησιμοποιείται αυτή η έννοια για την ανάλυση της εκπαίδευσης;
- Πώς αναπαρίσταται το γυναικείο φύλο στα σχολικά εγχειρίδια;

Εκπαίδευση και φύλο

- Το φύλο είναι κοινωνική και πολιτισμική κατηγορία (gender) και όχι βιολογική (sex).
- Το κοινωνικό φύλο:
 - ταξινομεί και ιεραρχεί τα υποκείμενα.
 - διαπερνά όλες τις εκφάνσεις της καθημερινής μας ζωής.
 - μπορεί να αποδειχθεί καταπιεστικό για το υποκείμενο.

**«Δεν γεννιόμαστε γυναίκες.
Γινόμαστε γυναίκες»**
Simone de Beauvoir

Τα έμφυλα χαρακτηριστικά

Ανδρισμός

- Σωματική δύναμη,
- Περιπέτεια,
- Συναισθηματική ουδετερότητα,
- Βεβαιότητα,
- Αυτοπεποίθηση
- Ατομικότητα,
- Ανταγωνισμός,
- Ορθολογικότητα
- Γνώση των δημόσιων πραγμάτων
- Αντικειμενικότητα

Θηλυκότητα

- Αδύναμο φύλο
- Ασφάλεια
- Συναισθηματική εμπλοκή
- Αμφιβολία
- Αλληλεγγύη
- Συνεργατικότητα
- Συναισθηματισμός
- Γνώση των ιδιωτικών υποθέσεων
- Υποκειμενικότητα

Έμφυλες διακρίσεις στη νεοτερικότητα

Η έμφυλη κοινωνικοποίηση

- ❑ Το κοινωνικό φύλο είναι αποτέλεσμα της έμφυλης κοινωνικοποίησης του ατόμου.
- ❑ Η οικογένεια παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των έμφυλων ταυτοτήτων του παιδιού.
- ❑ Οι έμφυλες ταυτότητες δεν σφραγίζουν μηχανικά το κάθε παιδί.
- ❑ Επιτελούνται με συγκεκριμένους τρόπους σε συγκεκριμένα πλαίσια.
- ❑ Η έμφυλη κοινωνικοποίηση αφορά:
 - Την εγγάραξη συνόρων μεταξύ των φύλων
 - τον τρόπο επιτέλεσης του φύλου

Διαφορετική επιτέλεση

Διαφορετικές θηλυκότητες,
διαφορετικές αρρενωπότητες

Η έμφυλη κοινωνικοποίηση στο σχολείο

➤ Το σχολείο επιβεβαιώνει και αναπλαισιώνει τις έμφυλες ταυτότητες των παιδιών

«Η δασκάλα της Α΄ τάξης μου ανέφερε ότι στα εισαγωγικά μαθήματα του βιβλίου «Η Γλώσσα μου», όπου απεικονίζεται ένας άνδρας με μουστάκι να μαγειρεύει για την οικογένεια και να φοράει ποδιά, ένας μαθητής της αρνιόταν πεισματικά να δεχθεί ότι το εικονιζόμενο πρόσωπο ήταν ο πατέρας, υποστηρίζοντας ότι ήταν ο υπηρέτης του σπιτιού ή ο μάγειρας, αφού οι άνδρες δε φοράνε ποδιά».

- Στην οικογένεια τα παιδιά έχουν ήδη ενσωματώσει σχήματα για τις έμφυλες ταυτότητες και τους ρόλους των δύο φύλων.
- Το σχολείο αναπλαισιώνει αυτά τα σχήματα

Ο σχολικός κώδικας φύλου

Ο Σχολικός Κώδικας Φύλου αναφέρεται στον τρόπο οργάνωσης των φύλων.

- Τι θεωρείται ανδρικό; Και τι γυναικείο;
 - Πόσο αυστηρά είναι τα όρια μεταξύ των έμφυλων ταξινομήσεων;
 - Ποιες είναι οι σχέσεις μεταξύ των φύλων;
- ❑ Στον σχολικό κώδικα φύλου το έμφυλο διασταυρώνεται με το ταξικό.

Φύλο και τάξη

Οι βικτοριανές αξίες στην εκπαίδευση

- **Η γυναικεία εκπαίδευση τον 19^ο αιώνα**
 - Δυσκολότερη πρόσβαση στην εκπαίδευση
 - Υψηλότερα επίπεδα αναλφαβητισμού στις γυναίκες
 - Εκπαίδευση προσανατολισμένη στη «γυναικεία φύση» (οικιακά, ραπτική).

Η γυναικεία εκπαίδευση στην Ελλάδα κατά τον 19^ο αιώνα

- Πρώτα μετά-επαναστατικά χρόνια: Έμφαση στην εκπαίδευση
- Διάταγμα του 1834:
 - Ανεκτή η συνεκπαίδευση δύο φύλων.
 - Διαφορετικά μαθήματα
- Έμφαση στη θρησκευτική εκπαίδευση των γυναικών
- Το κράτος παραμελεί πλήρως:
 - Τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση
 - Την εκπαίδευση γυναικών εκπαιδευτικών
- Διάταγμα 1852: Απαγόρευση μικτών σχολείων

Η γυναικεία εκπαίδευση στην Ελλάδα κατά τον 19^ο αιώνα

1. Παραμέληση της γυναικείας εκπαίδευσης από το κράτος
 2. Οικονομικές δυσκολίες στην ύπαρξη κοινοτικών σχολείων για κορίτσια.
- Η γυναικεία εκπαίδευση:
- Βασίζεται σε ιδιωτικές πρωτοβουλίες και δωρεές
 - Αφορά σχεδόν αποκλειστικά τα αστικά κέντρα

Συμμετοχή των κοριτσιών στη στοιχειώδη εκπαίδευση	
1837	7%
1879	20%

Από τη γυναικεία εκπαίδευση στην εκπαίδευση των γυναικών...

Αμφισβήτηση των βικτοριανών αξιών για το φύλο

1. Στο όνομα των δικαιωμάτων των γυναικών
2. Μεταπολεμικές πολιτικές θεωρίες για την αξιοκρατία
3. Το 2^ο κύμα του φεμινισμού και ο εκπαιδευτικός φεμινισμός
4. Ο ατομικισμός του νεοφιλελευθερισμού

ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

□ 19^{ος} αιώνας και πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα:

Αίτημα οι γυναίκες να αντιμετωπίζονται ως αυτόνομοι πολίτες

- ❖ Έμφαση στην καταπολέμηση του αναλφαβητισμού
- ❖ Έμφαση στην πρόσβαση σε υψηλού κύρους εκπαίδευση
- Δημιουργία μιας γυναικείας ελίτ απόφοιτων πανεπιστημίου που αμφισβήτησε την έννοια της θηλυκότητας.

Μεταπολεμικές πολιτικές θεωρίες για την αξιοκρατία

□ Καθιέρωση κράτους πρόνοιας (1945 – 1975)

-
- ✓ αύξηση εκπαιδευτικών ευκαιριών
 - ✓ αύξηση της γυναικείας απασχόλησης στο κράτος πρόνοιας
 - Αποδυναμώθηκε ο διαχωρισμός δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας
 - Δεν αμφισβητήθηκε η πατριαρχία
 - Οι γυναίκες μετέφεραν τον ρόλο τους από την ιδιωτική σφαίρα στο κράτος

Ο εκπαιδευτικός φεμινισμός

- ❑ Επίδραση από το 2^ο κύμα φεμινισμού.
 - ❑ Κίνημα από τα κάτω για την υπέρβαση των έμφυλων διακρίσεων στην εκπαίδευση (1970-1980)
 - ❑ Τοπικός και περιθωριακός χαρακτήρας.
- Αμφισβητήθηκε ο τρόπος που κατασκευάζεται και αναπαράγεται η θηλυκότητα και η αρρενωπότητα.

Ο ατομικισμός του νεοφιλελευθερισμού

□ Νεοφιλελευθερισμός (1980 έως και σήμερα)

Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις Θάτσερ – Ρέηγκαν:

Μίγμα νεοφιλελευθερισμού και νεοσυντηρητισμού

Νεοφιλελευθερισμός: προσωπική επιλογή, ατομική επίδοση, ανταγωνισμός, υψηλές ακαδημαϊκές επιδόσεις

Νεοσυντηρητισμός: επαναφορά των παραδοσιακών αξιών

- Οι νεοσυντηρητικές εκπαιδευτικές πολιτικές συνάντησαν αντίσταση
- Οι νεοφιλελεύθερες εκπαιδευτικές πολιτικές ευνόησαν τα κορίτσια των μεσαίων τάξεων

Το νεοσυντηρητικό ρεύμα στην ελληνική εκπαίδευση

Μαργαρίτα Γερούκη, Έλενα Βιταλόκη, Αθηνά Τριματάκη, Δέσποινα Μαυρόκη

ΠΑΙΖΩ ΜΕ ΤΟΝ ΦΡΙΞΟ

και μαθαίνω για το σώμα μου και τις διαπροσωπικές σχέσεις

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα σεξουαλικής αγωγής για την προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία

Αwards for excellence & innovation in sexual education - 2019 -

Εικονογράφος: Γιώργος Πετρίδης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Περιέχει:

- Θεωρητικό πλαίσιο με το σκεπτικό του προγράμματος
- Το πρόγραμμα εφαρμογής στην τάξη
- Καρτέλες για τις δραστηριότητες

Το νεοσυντηρητικό ρεύμα στην ελληνική εκπαίδευση

*Υπάρχουν σήμερα
έμφυλες ανισότητες
και διακρίσεις
στην εκπαίδευση;*

Ο έμφυλος χάρτης του Πανεπιστημίου Κρήτης

ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ/ΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ (2018-19)									
Τμήμα	Πτυχιούχοι		Διπλωματούχοι		Διδάκτορες		Άθροισμα απόφοιτων		
	Α	Γ	Α	Γ	Α	Γ	Α	Γ	Σύνολο
Π.Τ.Δ.Ε.	22	144	29	84	1	3	52	231	283
Π.Τ.Π.Ε.	2	148	2	27	1	2	5	177	182
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛ.	48	68	9	5	1	4	58	77	135
ΦΙΛ	23	123	4	13	1	1	28	137	165
Φ.Κ.Σ.	15	98	7	8	1	3	23	109	132
ΦΥΣΙΚΟ	30	25	7	4	7	0	44	29	73
ΒΙΟΛΟΓΙΚΟ	29	78	13	41	5	10	47	129	176
ΕΠΙΣΤ. ΥΠΟΛΟΓ.	71	11	26	9	4	0	101	20	121
ΤΜ. ΜΑΘ & Ε.Μ.	63	69	6	6	2	1	71	76	147
ΤΕΤΥ	17	14	5	6	4	2	26	22	48
ΧΗΜΙΚΟ	24	54	15	16	2	2	41	72	113
ΙΑΤΡΙΚΗ	63	66	26	57	14	27	103	150	253
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	15	101	0	6	1	1	16	108	124
ΠΟΛ	29	43	4	10	1	1	34	54	88
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙ ΑΣ	12	58	2	4	0	0	14	62	76
ΟΙΚΟΝ.	77	82	3	5	0	0	80	87	167

Πίνακας 5: Αριθμός απόφοιτων, ανδρών και γυναικών, ανά Τμήμα του Πανεπιστημίου Κρήτης (ακαδημαϊκό έτος 2018-2019).

Η συμμετοχή των γυναικών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Εξέλιξη της συμμετοχής των γυναικών στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση (με βάση τον αριθμό εγγεγραφομένων)

	1960-1	1970-1	1980-1	1990-1	1996-7
% Γυναικών	25,4	30,4	40,0	52,4	54,9

Πηγή: ΕΣΥΕ, τεύχος 1:56 Παιδεία μέχρι το 1990-1 και για το 1996-7 αδημοσίευτα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του ΥΠΕΠΘ.

Το 2024 αναγορεύθηκαν 2.042 νέοι διδάκτορες σε ελληνικά ΑΕΙ

ΑΕΙ εκπόνησης διδακτορικού

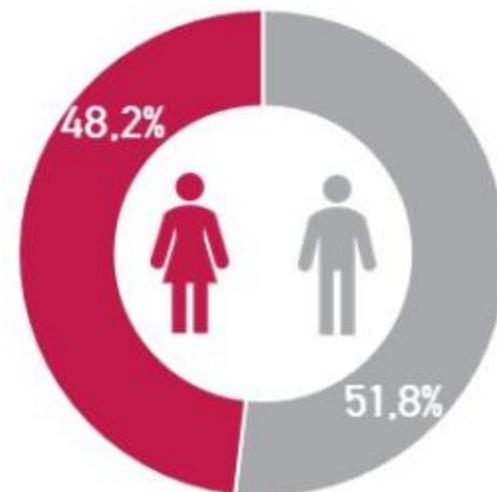
86,3%

των νέων διδασκόντων
έχει μεταπτυχιακό
τίτλο σπουδών

94,5%

των νέων διδασκόντων απέκτησαν
το πτυχίο τους από ελληνικό ίδρυμα

54,4%

των νέων διδασκόντων
είναι άγαμοι και
60,9%
δεν έχουν παιδιά

39,8%

των νέων διδασκόντων
ανήκει στην ηλικιακή
ομάδα 25-34 ετών και
34,2%
στην ηλικιακή
ομάδα 35-44 ετών

Στοιχεία εκπαίδευσης

Δομή
εκπαιδευτικού
συστήματος

Αναλυτικό
πρόγραμμα

Κρυφό
αναλυτικό
πρόγραμμα

Σχολική
γνώση

Σχολικά βιβλία

Πρακτικές
εκπαιδευτικών

Απόψεις
εκπαιδευτικών

Ο
καταμερισμός
εργασίας
στην
εκπαίδευση

Η σχολική γνώση

- Διαίρεση γνωστικών αντικειμένων σε θετικά – ανδρικά και σε γυναικεία – θεωρητικά.
- Υψηλότερη ταξινόμηση των θετικών αντικειμένων ως δυσκολότερα και αυστηρότερα.

Ιστορία:

- Απουσία των γυναικών από τη σχολική ιστορία.

Λογοτεχνία:

- Μικρότερη εκπροσώπηση γυναικών.

Η αρχή της ζωής

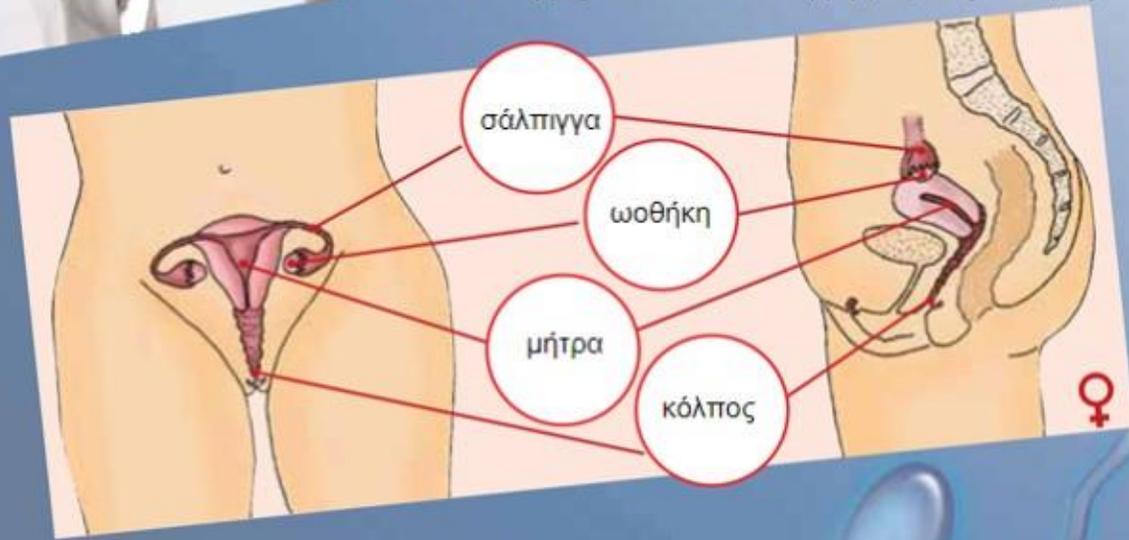
Το σύνολο των οργάνων που χρησιμεύουν για την αναπαραγωγή αποτελεί το αναπαραγωγικό σύστημα. Τα όργανα αυτά είναι διαφορετικά στη γυναίκα και στον άνδρα. Τα ανδρικά όργανα αναπαραγωγής είναι οι **όρχεις**, όπου παράγονται τα σπερματοζωάρια, η **εκφορητική οδός** μέσω της οποίας οδηγούνται τα σπερματοζωάρια από τους όρχεις στην ουρήθρα και το **πέος**, μέσω του οποίου μεταφέρονται τα σπερματοζωάρια στον **κόλπο** της γυναίκας. Τα γυναικεία όργανα αναπαραγωγής είναι ο **κόλπος**, όπου εισέρχεται το πέος, η **μήτρα**, στα τοιχώματα της οποίας εμφυτεύεται το γονιμοποιημένο ωάριο, οι **ωοθήκες**, όπου φυλάσσονται και ωριμάζουν τα ωάρια και οι **σάλπιγγες** που συνδέουν τη μήτρα με τις ωοθήκες.

Το αναπαραγωγικό σύστημα

Απουσιάζουν αναφορές:

1. στην κλειτορίδα
2. σε τρόπους αντισύλληψης
3. σε σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα
4. σε φαινόμενα παρενόχλησης, κακοποίησης
5. σε σεξουαλικές μειονότητες

DNA

Κάθε κύτταρο του οργανισμού μεταφέρει στον

πυρήνα του το γενετικό κώδικα

Σχολικά βιβλία

Ποιες είναι οι κοινωνικές
αναπαραστάσεις
των φύλων;

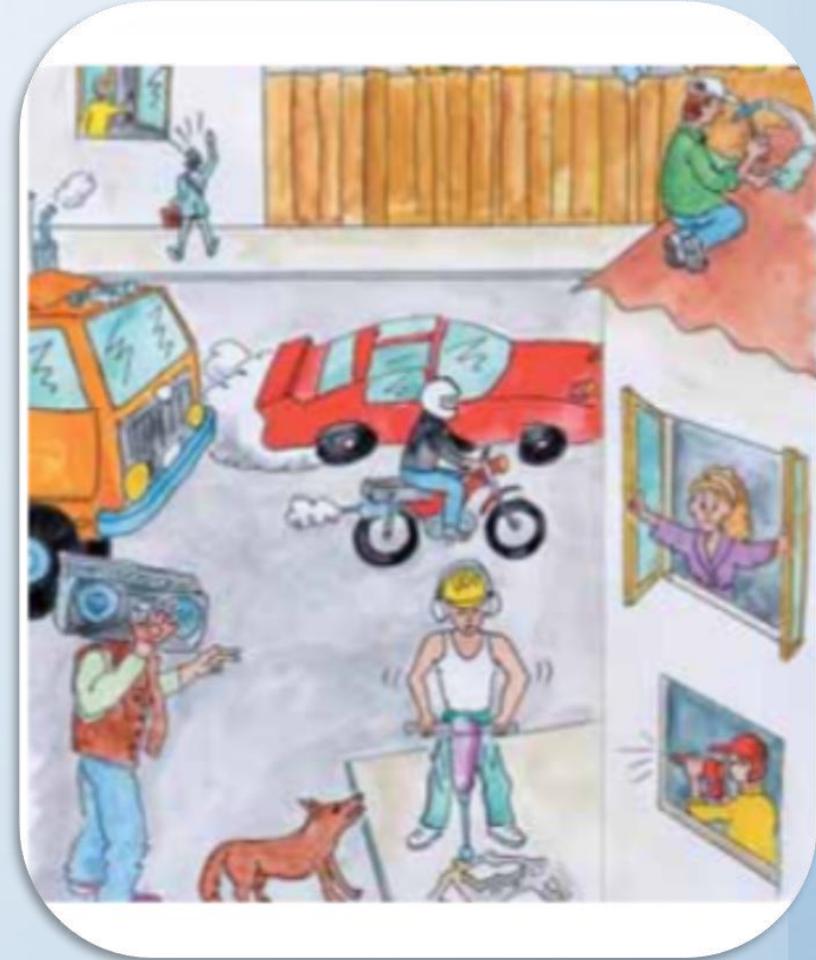

Κοινωνικές αναπαραστάσεις σε εικόνες

ΦΕ1: ΠΩΣ ΠΑΡΑΓΕΤΑΙ Ο ΗΧΟΣ

2. Μπορείς να εντοπίσεις τις ηχητικές πηγές;

Κοινωνικές αναπαραστάσεις σε κείμενο

- Τα δύο φύλα εμφανίζονται να έχουν διαφορετικά ενδιαφέροντα
- Η ποικιλία των ανδρικών ρόλων είναι πολύ μεγαλύτερη
- Η παρουσία των γυναικείων μορφών είναι μικρότερη
- Η παρουσία διάσημων γυναικών είναι σχεδόν ανύπαρκτη
- Οι γυναίκες εκφράζουν συχνότερα τα συναισθήματά τους
- Είναι πιο πιθανό ο ανδρικός ρόλος να είναι ο πρωταγωνιστικός

Πρακτικές εκπαιδευτικών

- Οι εκπαιδευτικοί διακρίνουν τα επαγγέλματα σε ανδρικά και γυναικεία.
- Οι εκπαιδευτικοί τείνουν να επαινούν περισσότερο
 - Τα αγόρια στα Μαθηματικά
 - Τα κορίτσια στη γλώσσα
- Οι εκπαιδευτικοί τείνουν να επαινούν συχνότερα τα κορίτσια για τη συμμόρφωσή τους στους κανόνες.
- Τα αγόρια τείνουν να γίνουν συχνότερα αποδέκτες αρνητικής προσοχής
 - Το φαινόμενο της αυτοεκπληρούμενης προφητείας

Πρακτικές εκπαιδευτικών

Φ.Π.: Αν χρειαστεί να κουβαληθούν κάποια θρανία, ποιους θα φωνάξεις να βοηθήσουν;

Δα1: Τα αγόρια θα προτιμήσουμε, γιατί τα νομίζουμε πιο δυνατά, ενώ άμα θέλουμε να βάλουμε νερό στα λουλούδια θα πούμε: «Έλα Σωτηρία!», δε θα πούμε: «Έλα Γιώργο να ποτίσεις τα λουλούδια» ή «Πήγαινε να φέρεις ένα ποτήρι νερό στον παπά που θα ρθεί στο αγιασμό». Θα πούμε στην κοπέλα.

Πολίτης, Φ. (2006) Οι ανδρικές ταυτότητες στο σχολείο

Το κρυφό αναλυτικό
πρόγραμμα

Ο κώδικας φύλου
στη σχολική αυλή